

Teoretično in praktično usposabljanja delavcev za varno delo

dr. Jože Šrekl

Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo
Oddelek za tehniško varnost

Pomen varnosti in zdravja

- Varnost in zdravje delavcev sta se uveljavili kot pomembni kategoriji človekovih pravic in predstavljata eno izmed meril razvitosti sodobne družbe.

Varnost in zdravje delavcev

- dviga in ohranjanje produktivnosti dela
- vpliva na kakovost proizvodnje
- dviga ugled proizvodnje
- povečujejo tudi konkurenčne sposobnosti proizvodov

Vloga delodajalca

Delodajalec mora zaradi učinkovitega varovanja delavcev pred poškodbami in škodljivimi vplivi upoštevati temeljna načela varnosti in zdravja pri delu med katera spada tudi ustrezna usposobljenost zaposlenih za varno delo

Kaj pomeni ustrezna usposobljenost za varno delo?

To pomeni usposobljenost

- vodstva,
- organizatorjev proizvodnega procesa in
- vseh neposredno sodelujočih v tem procesu

Posledica: splošni dvig varnostne kulture oziroma zavesti po potrebi varovanja zdravja in življenja na delovnem mestu

Zakonodajni okvir

- **Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD) (Uradni list RS, št. 55/99 in 61/01) 24. člena**
- Od delodajalca zahteva, da usposobi delavce za varno opravljanje dela:
 - ob sklenitvi delovnega razmerja,
 - ob razporeditvi na drugo delo,
 - ob uvajanju nove tehnologije in nove delovne opreme,
 - ob spremembah delovnem procesu, ki lahko povzročijo nova, do takrat še neznana tveganja pri delu.

Delodajalec mora zagotoviti brezplačno usposabljanje med delovnim časom.

Drugi odstavek 24. člena ZVZD

Usposabljanje za varno delo

- mora biti prilagojeno posebnostim delovnih mest za katera se delavci usposabljujejo
- se izvaja po vnaprej izdelanih programih
- vsebovati mora aktualno problematiko delovnih mest

Tretji odstavek 24. člena ZVZD

- izvajajo se preizkusi teoretične in praktične usposobljenosti
- izvajajo se tudi občasni preizkusi teoretične in praktične usposobljenosti

Inšpekcijski nadzor

- Inšpektorjem za delo daje zakon pravice, da po inšpekcijskem nadzoru zahtevajo posodobitev in uskladitev programa usposabljanja ter določijo obvezni preizkus usposobljenosti.

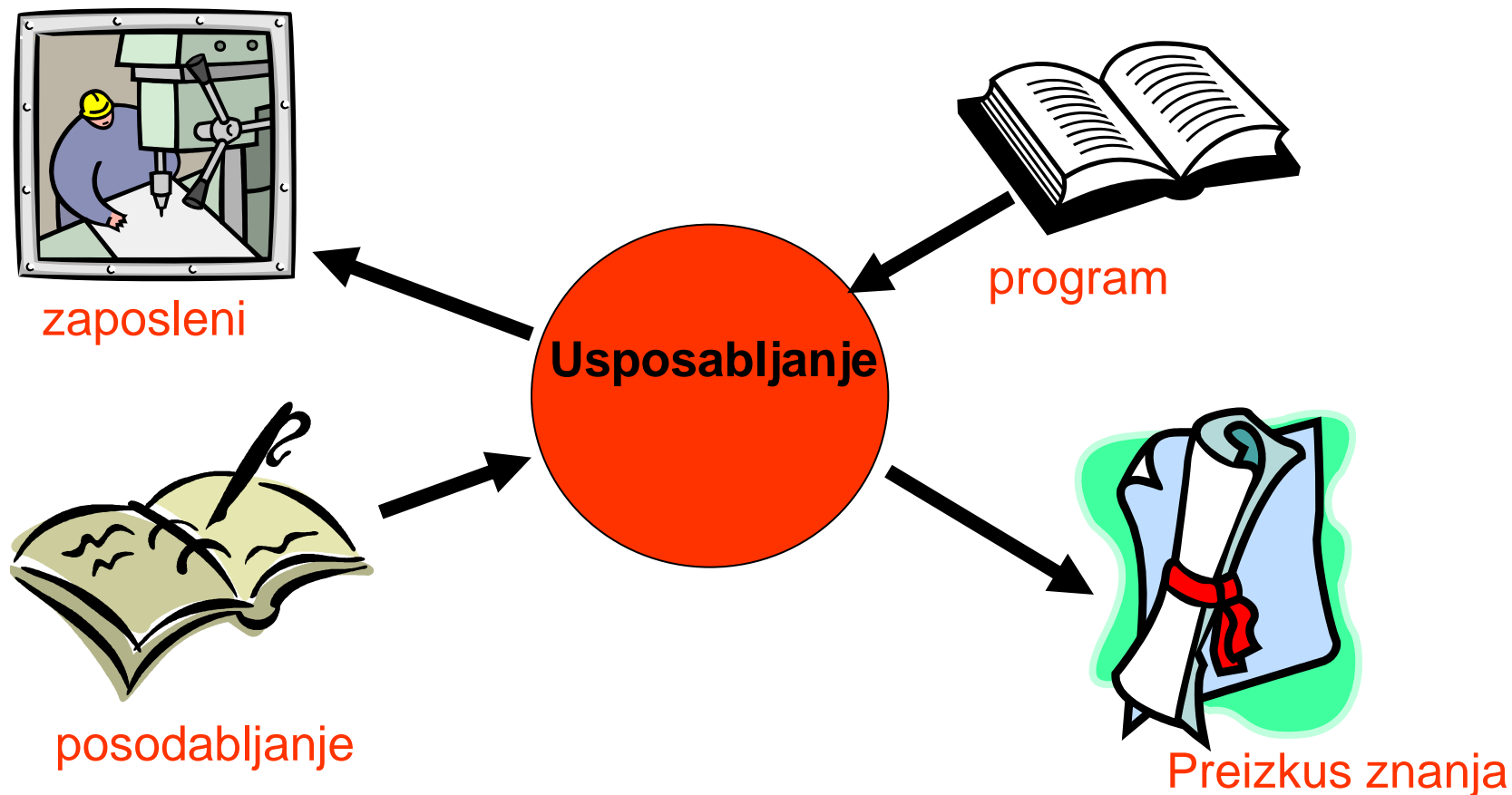

Namen usposabljanja

Namen usposabljanja je delavce naučiti:

- pravilnega ravnanja ob premagovanju tveganja,
- preprečevanja nezgod, ki so posledice neznanja in nepravilnega ravnanja,
- preprečevanja nezgod in nastanek okvar zdravja zaposlenih in
- preprečevanja nastanka škode, ki jo povzročajo nevarni in nepredvideni dogodki.

Kaj mora usposabljanje?

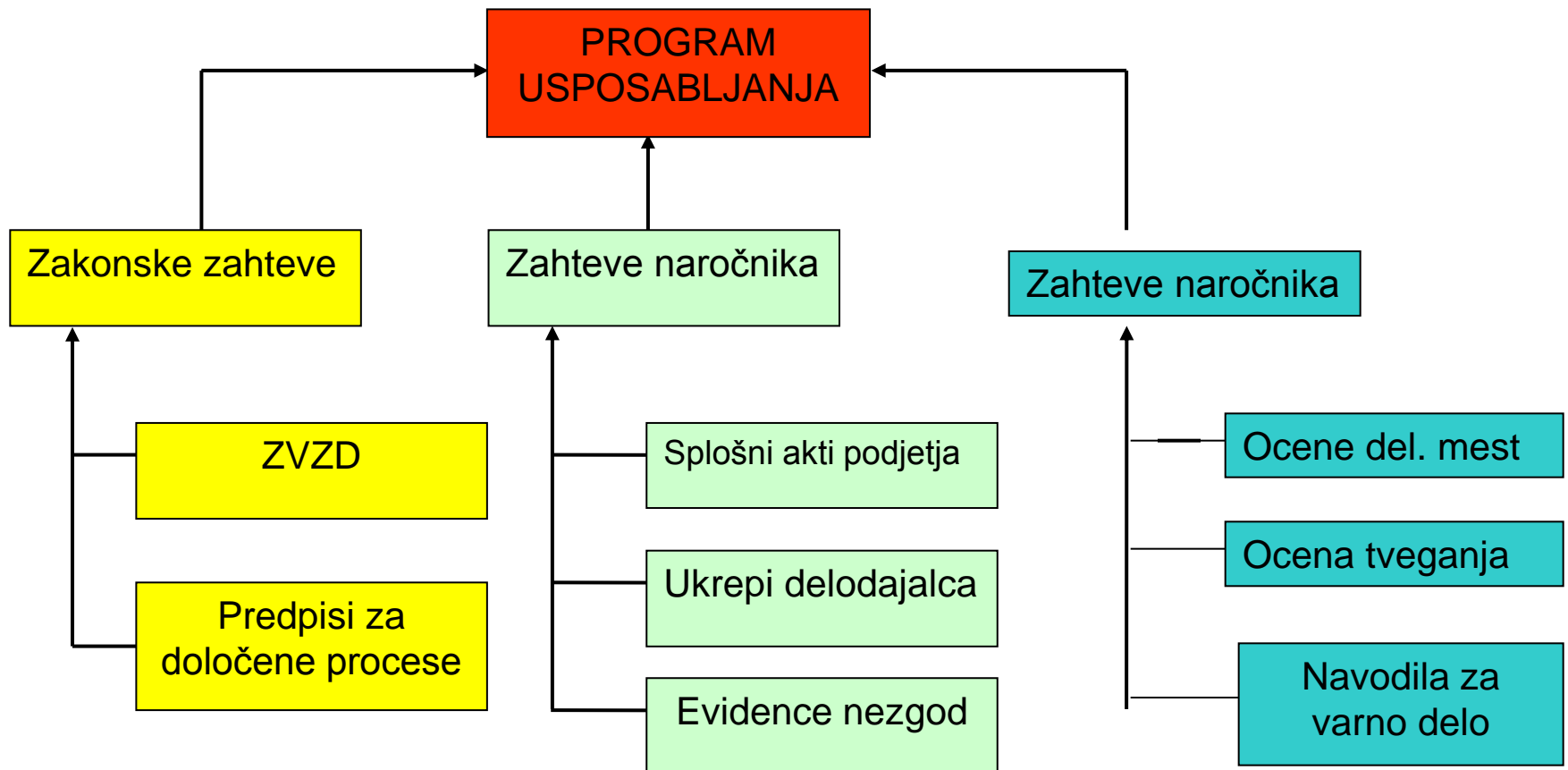

Usposabljanje za varno delo

- Odgovoren **delodajalec**
- Izvaja **strokovni delavec s področja varnosti ali (in) zdravnik medicine dela**

Shema priprave programa

V programu je potrebno
opredeliti

vsebino

način

metode

specialistični in posebni programi

Specifični program

- delovna sredstva,
- delovne predmete,
- surovine,
- nevarne in škodljive snovi,
- obvezna zaščitna sredstva,
- obvestila in znake nevarnosti ter drugo.

Izdelovalec

Pridobi podatke o:

- delovnih mestih,
- delovnem procesu,
- strukturi zaposlenih,
- notranji predpisih delodajalca,
- statistiko nezgod
- ciljih naročnika.

Izdelovalec se odloči za:

- program osnovnih znanj,
- program splošnih znanj,
- program konkretnih znanj,
- program praktičnega usposabljanja,
- zaključni preizkus pridobljenega znanja.

Zahteva ZVZD

Na delovnih mestih s povečanim tveganjem
je obvezno opravljanje preizkusa znanja !

Vrste preizkusa

**Test z
obkroževanjem**

Ustni izpit

**Praktični
preizkus
usposobljenosti**

Testi

- obseg testov (število vprašanj),
- način izvajanja (čas, kraj, dodatne zahteve),
- način in kriteriji ocenjevanja,
- člane komisije za izvajanje in ocenjevanje,
- možnosti vnovičnega opravljanja testa,
- kriterije za ponovno napotitev na usposabljanje zaradi neuspešnosti na preizkusu

Praktično preverjanje

Ali zaposleni

- pravilno upošteva pravila varstva pri delu;
- pravilno in dovolj pazljivo ravna z orodjem za delo;
- upošteva naloge in navodila;
- opravlja delovne operacije na takšen način, da se izogiba nevarnostim;
- pravilno uporablja osebno varovalno opremo;
- spoštuje predpisan red in organizacijo dela

Metode pri usposabljanju

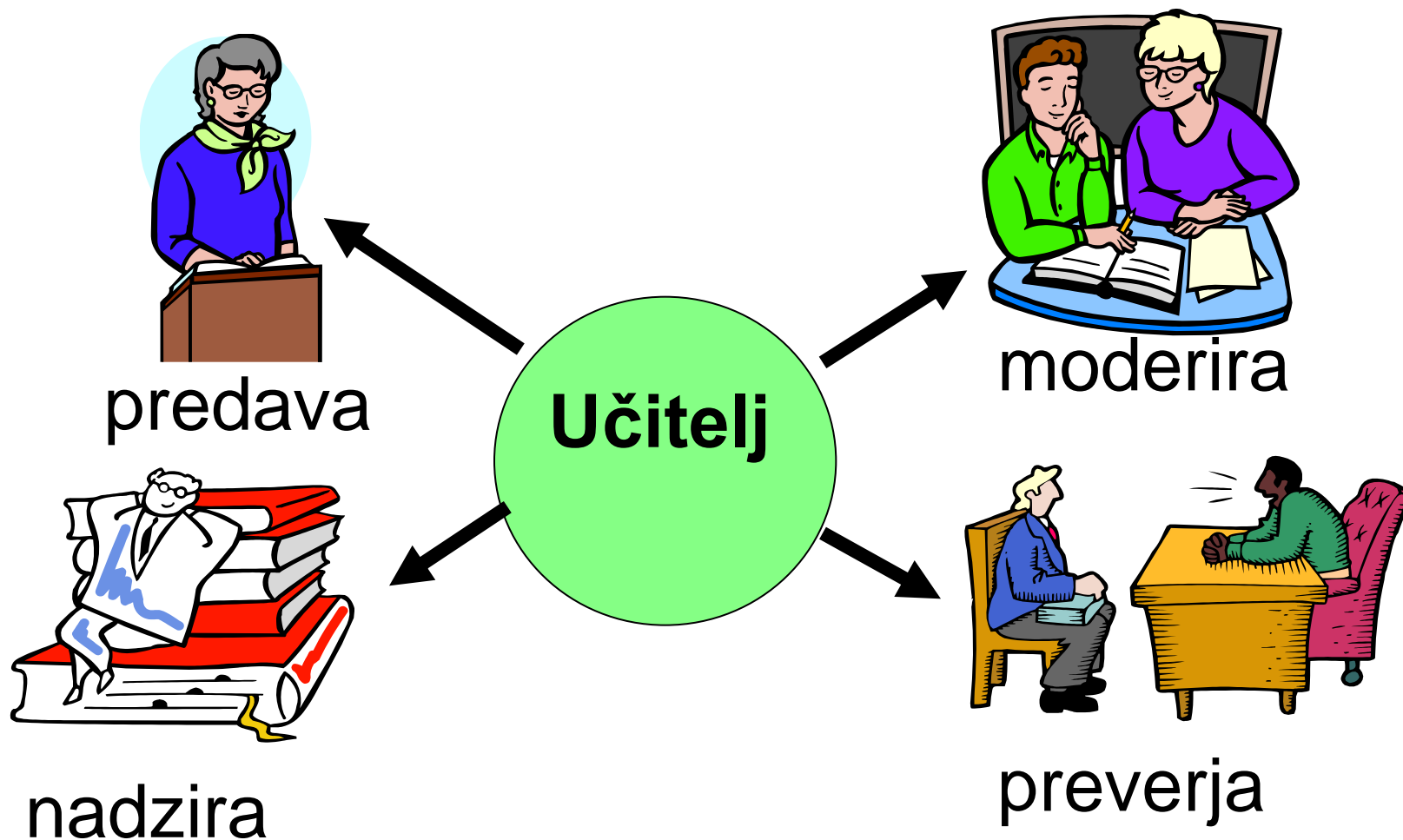
- **Predavanje**
- **Predavanje z avdiovizualnimi pripomočki**
- **Razgovor z diskusijo**
- **Praktično delo – delavnice**
- **Samo-izobraževanje**

Dejavniki učinkovitosti

- motivacija,
- predznanje,
- dolžina predavanja,
- pestrost uporabe pripomočkov,
- sposobnosti predavatelja,
- psihofizično stanje slušateljev,
- prostor in čas, kjer predavanje poteka.

Delavnica

Program

- Program omogoča:
 - večkratno ponavljanje,
 - oceno primernosti,
 - pripravo ustreznih testov in preizkusov znanja,
 - izdajo potrdil o določeni usposobljenosti,
 - enak nivo znanja udeležencev usposabljanja skozi vse obdobje uporabe programa.

Osnovni elementi programa

- komu je program namenjen,
- kakšni so cilji usposabljanja,
- kako bomo vrednotili uresničenje teh ciljev,
- kakšna so ključna sporočila usposabljanja,

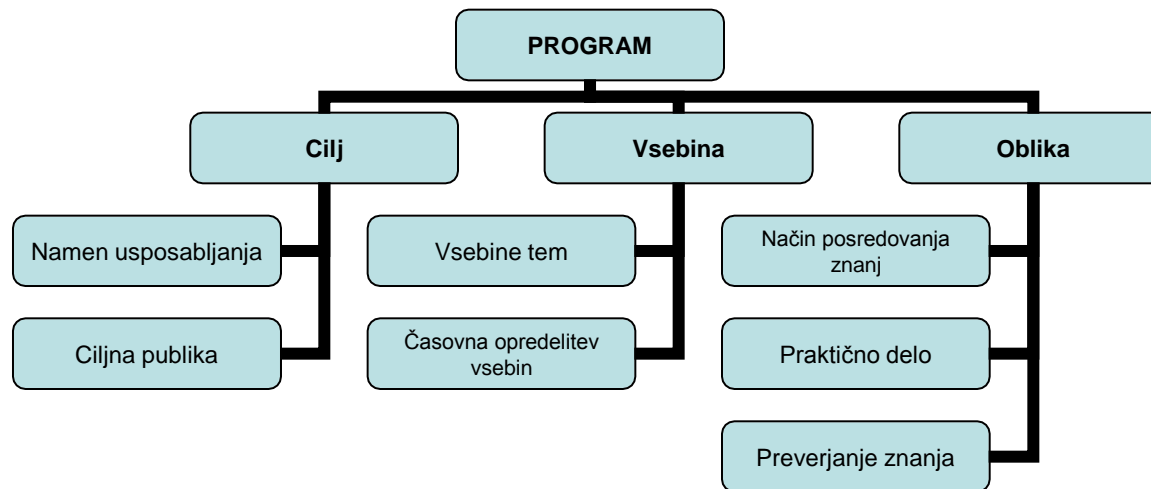
-
- kakšne vsebine bomo vključili v usposabljanje,
 - kakšna bo oblika usposabljanja,
 - kakšne vaje so potrebne za utrditev znanja,
 - kakšna bo oblika preverjanja znanja?

Temeljni elementi programa

- cilj programa,
- učne vsebine programa,
- oblika izvajanja programa.

Shema elementov programa

Strukturiranje učnih vsebin

splošna znanja o varnosti in zdravju pri delu

posebna znanja o nevarnostih in škodljivostih
ter varnostnih ukrepih

konkretna znanja o nevarnostih
in škodljivostih ter varnostnih ukrepih

Splošna znanja

- pravno ureditev področja VZD,
- organizacijo opravljanja strokovnih nalog na področju VZD,
- obveznosti ter pravice delodajalcev in delojemalcev,
- nadzor tega področja in sankcije za nepravilno ravnanje.

Posebna znanja

- Nevarnosti
- Škodljivosti
- Ukrepi
- Osnovni principi odkrivanja nevarnosti
- Ocena tveganja
- Ocena delovnih mest

Konkretna znanja

- delovna sredstva,
- delovne predmete,
- surovine,
- nevarne in škodljive snovi,
- OVO in skupna VO,
- obvestila in znake nevarnosti ter drugo,
- predpisi in določila, ki se nanašajo na konkretna delovna mesta in delovna okolja.

Praktično usposabljanje

- oblika praktičnega usposabljanja,
- vsebine, ki jih je treba spoznati pri praktičnem usposabljanju,
- čas trajanja usposabljanja,
- način in kriteriji za ocenjevanje usposobljenosti

Program praktičnega izobraževanja

- Navesti je potrebno:
 - delovna sredstva, pomožna sredstva, materiale, osebno varovalno opremo;
 - obseg nevarnosti in škodljivosti;
 - način varnega dela s stroji, napravami in orodjem;
 - način varnega opravljanja vsake posamezne operacije

Delovni postopki PU

1. pojasnila v zvezi z opravljanjem dela,
2. predstavitev dela,
3. ponavljanje - uvajanje,
4. izpopolnjevanje.

Preizkus znanja

- test znanja,
- izpit pred izpraševalcem ali komisijo,
- praktični preizkus usposobljenosti

Dokumentacija

Po 39. členu ZVZD je delodajalec dolžan hraniti dokumentacijo o usposabljanjih in preizkusih znanja.

Dokumentacija

- program usposabljanja,
- zapisnik o poteku usposabljanja s seznamom izvajalcev in udeležencev,
- seznam komisij in zapisnik o poteku preverjanj usposobljenosti,
- seznam udeležencev, ki so uspešno opravili usposabljanje,
- potrdila o uspešno opravljenem usposabljanju.

Spreminjanje programa

- sprememba delovnega procesa z drugačnimi nevarnostmi in tveganji,
- uvedba nove tehnologije z drugačnimi nevarnostmi in tveganji,
- nova ocena tveganja, ki se dovolj razlikuje od prejšnje,
- povečano število nezgod in poškodb,
- slabe ocene evalvacije programa.

Primer: elementi programa

1. Ime programa
2. Utemeljenost programa
3. Ciljna skupina
4. Splošni cilji usposabljanja
5. Operativni cilji
6. Nabor vsebin
7. Trajanje usposabljanja
8. Organizacijska oblika
9. Navodilo za izpeljavo usposabljanja
10. Način ocenjevanja
11. Listina
12. Znanja, ki jih morajo imeti izvajalci usposabljanja

Primer: Izdelava programa

		
Ime programa:	Program usposabljanja za varno delo	
Utemeljenost :	Po ZVZD je potrebno usposabljanje delavcev za varno delo pred nastopom dela, pri spremembi delovnega mesta ali pri večjih tehnoloških spremembah. Po internih aktih podjetja je potrebno obnavljati znanje vsake tri leta.	
Ciljna skupina:	Vsi delavci zaposleni v ABC	
Splošni cilj:	Dvig varnostne kulture, zdravi in nepoškodovani delavci na delovnih mestih.	
Operativni cilj:	Usposabljanje delavcev za varno ravnanje, preprečevanje nezgod in poškodb ter zmanjševanje posledic nezgod.	

Vsebine programa

ABC

Splošni del:

- temeljna načela VZD ,
- zakonodaja iz področja VZD,
- splošni akti VZD,
- obveznosti delodajalca,
- program ukrepov VZD,
- organizacija službe VZD,
- naloge in odgovornosti zaposlenih,
- delovna mesta s posebnimi pogoji,
- periodični zdravstveni pregledi,
- varnostni znaki in oznake,
- kršenje pravil VZD.

Ergonomija :	–cilji ergonomsko pravih drž pri delu, –sedenje, –dviganje bremen, –zamenjave drž pri delu, –razgibavanje, –ukrepi in prepovedi.	
Varnost pri delu	–cilji varnega dela, –navodila za varno delo, –označbe na strojih, –zaščita vrtečih se delov, –pomen varnostnih naprav na stroju, –mehanske nevarnosti, –električne nevarnosti, –osebna varovalna oprema, –čistoča in red (delovno mesto, transportne poti), –dolžnosti delavca, delovodje, –ukrepanje ob nezgodi, –posebni pogoji dela ob vzdrževanju in popravilih delovnih naprav.	

		
Trajanje programa:	Program traja trikrat po 60 minut.	
Organiz. oblika:	Program se izvaja v obliki predavanj, drugi in tretji del je prilagojen skupinam na tipičnih delovnih mestih	
Navodila za izpeljavo:	Pripravi se seznam udeležencev, razpiše datume izvajanja in zagotovi udeležbo	

		
Način ocenjevanja :	Test ob koncu programa	
Listina:	Potrdilo o opravljenem usposabljanju (delavec, kadrovska služba)	
Izvajalci programa:	Strokovni delavci VPD in pooblaščenici zdravnik MD z ustreznimi andragoškimimi znanji	